

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHISINING SHAXSIY FAZILATLARI VA ULARNING O'QUVCHIGA TA'SIRI**Amonova Almira Baxronovna***Navoiy viloyati Qiziltepa tumani 4-IDUM o'qituvchi*

Annotatsiya: Boshlang'ich sinf o'qituvchisining shaxsiy fazilatlari va ularning o'quvchiga ta'siri haqida so'z borganda, avvalo o'qituvchining shaxsiyati va uning ta'lim jarayonidagi o'rni haqida chuqurroq fikr yuritish zarur. O'qituvchi — bu nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, yo'naltiruvchi, o'quvchining shaxsiyati shakllanishida muhim rol o'ynovchi shaxsdir. Boshlang'ich sinfda esa bu rol yanada kattaroq ahamiyatga ega, chunki bu yoshdagi bolalar uchun o'qituvchi ularning dunyoqarashi, odatlari, fikrlash uslubi va hatto hayotga munosabatining asosiy shakllantiruvchisidir.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, shaxsiy fazilatlar, o'qituvchilar, o'quvchilar, ta'lim, muloqot, yondashuv, fikrlash, bilim, ko'nikma.

O'qituvchining shaxsiy fazilatlari uning kasbiy mahorati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ular o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish, ularni rag'batlantirish va har tomonlama rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Eng avvalo, o'qituvchida sabr-toqat, mehr-muhabbat, bag'rikenglik kabi insoniy fazilatlar bo'lishi zarur. Sabrlilik o'quvchilarning xatolarini to'g'rilashda, ularni tushunishda va qo'llab-quvvatlashda juda muhimdir. Har bir bola o'ziga xos va alohida yondashuvni talab qiladi, shuning uchun o'qituvchi har bir o'quvchining imkoniyatlarini hisobga olib, individual yondashuvni qo'llashi lozim. Mehr-muhabbat esa o'quvchilarda iliqlik va ishonch muhitini yaratadi. Bola o'zi sevilayotganini, qadrlanayotganini his qilganda, o'rganishga bo'lgan ishtiyoqi oshadi, o'zini erkin his qiladi. Bu esa o'z navbatida, uning ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatlarini oshiradi. O'qituvchining samimiyligi va insonparvarligi o'quvchilarda o'zini hurmat qilish hissini uyg'otadi, bu esa ularning ijtimoiy va psixologik rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.[1]

Bag'rikenglik va ochiqlik o'qituvchining shaxsiy fazilatlari sifatida o'quvchilar bilan samarali muloqot qilishda, ularning fikrlarini tinglashda, ularning qiyinchiliklarini tushunishda muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi o'z fikrini majburlash o'rniga, o'quvchilarning fikrlarini hurmat qilishi, ularni erkin ifoda etishga undashi kerak. Bu esa o'quvchilarda mustaqil fikrlash va o'z fikrini ifoda etish qobiliyatini rivojlantiradi. Shuningdek, o'qituvchining bilimdonligi, kasbiy mahorati va doimiy o'z ustida ishlashga tayyorligi ham uning shaxsiy fazilatlari qatoriga kiradi. O'qituvchi o'z sohasidagi bilimlarini yangilab borishi, zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanishi zarur. Bu esa o'quvchilarga sifatli ta'lim berish imkonini yaratadi va

ularning bilim olish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. O'qituvchining o'z ishiga bo'lgan muhabbati, kasbiga sodiqligi o'quvchilarga namuna bo'lib xizmat qiladi, ularni ham o'rganishga, o'z ustida ishlashga undaydi. O'qituvchining tashkilotchilik qobiliyati, intizomparvarligi va mas'uliyatlilik fazilatlari ham muhimdir. Boshlang'ich sinfda o'quvchilar hali mustaqil bo'lishga to'liq tayyor emas, shuning uchun ularni tartibga solish, dars jarayonini samarali tashkil etish o'qituvchining zimmasiga yuklanadi. Intizom va tartib ta'lim jarayonining asosiy shartlaridan biri bo'lib, o'quvchilarni o'z vaqtida ishlashga, vazifalarni bajarishga o'rgatadi. Mas'uliyatlilik esa o'qituvchining o'z vazifalarini to'liq va sifatli bajarishini ta'minlaydi, bu esa o'quvchilarning ta'limdagi muvaffaqiyatlariga bevosita ta'sir qiladi. O'qituvchining ijobiy ruhiy holati, optimizmi va energiyaliligi ham o'quvchilarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Dars jarayonida o'qituvchining kayfiyati va ruhiy holati o'quvchilarning ham kayfiyatiga ta'sir qiladi. Optimistik, quvnoq va faol o'qituvchi o'quvchilarni ham faol va ishtiyoq bilan o'rganishga undaydi. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Shuningdek, o'qituvchining o'z-o'zini rivojlantirishga intilishi, yangi metod va texnologiyalarni o'rganishga tayyorligi uning shaxsiy fazilatlari orasida katta o'rin tutadi. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarning fikrlash, muloqot qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiruvchi rahbar bo'lishi kerak. Shu bois, o'zini doimiy yangilab boruvchi o'qituvchi o'quvchilarga yanada samarali ta'lim berishi mumkin.[2]

O'qituvchining shaxsiy fazilatlari o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchi o'zining ijobiy xulq-atvori, mehribonligi va bilimdonligi bilan o'quvchida o'ziga ishonch, mustaqil fikrlash va ijodkorlik qobiliyatlarini shakllantiradi. Bu esa o'quvchining nafaqat akademik muvaffaqiyatlariga, balki umuman hayotdagi muvaffaqiyatlariga ham zamin yaratadi. Boshlang'ich sinf o'qituvchisining shaxsiy fazilatlari o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi bolalarga bir-biri bilan to'g'ri muloqot qilishni, jamoada ishlashni, boshqalarni hurmat qilishni o'rgatadi. Bu ko'nikmalar esa bolalarning kelajakda jamiyatda muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zarurdir.[3]

Boshlang'ich sinf o'qituvchisining shaxsiy fazilatlari nafaqat ta'lim jarayonining sifatini belgilovchi omil, balki o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishida muhim rol o'ynaydigan omildir. O'qituvchining sabr-toqatli, mehribon, bilimli, mas'uliyatli va optimistik bo'lishi o'quvchilarning ta'limga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartiradi, ularni har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'qituvchi o'zining shaxsiy fazilatlarini doimiy ravishda takomillashtirib borishi, yangi pedagogik yondashuvlarni o'rganishi va amaliyotga tatbiq etishi lozim. Bu esa boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim olish jarayonini

yanada samarali va qiziqarli qiladi hamda ularning mantiqiy fikrlash, ijodkorlik va mustaqil fikr yuritish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.[4]

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'qituvchisining shaxsiy fazilatlari uning kasbiy faoliyatining ajralmas qismi bo'lib, o'quvchilarning ta'lim va tarbiya jarayonidagi muvaffaqiyatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchining insoniy va professional sifatlari uyg'unligi ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi, o'quvchilarning nafaqat bilim, balki ijtimoiy va shaxsiy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuning uchun ham har bir boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'z shaxsiy fazilatlarga e'tibor qaratishi, ularni rivojlantirishga intilishi muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shodmonova M.B. (2021). Ona tili va adabiyot o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantirish texnologiyalari. Toshkent: "Ilm-Ziyo" nashriyoti.
2. Husanboyeva M. (2023). Boshlang'ich sinflarda adabiyot o'qitish metodikasi. Samarqand: "Samarqand" nashriyoti.
3. Xalq ta'limi vazirligi. (2022). Boshlang'ich sinf o'qituvchisining pedagogik faoliyati. Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti.
4. Qodirova S. (2023). Boshlang'ich sinf o'qituvchisining shaxsiy fazilatlari va ularning ta'lim jarayonidagi roli. Toshkent: "Yangi Avlod" nashriyoti.
5. Rasulova M. (2022). Pedagogik psixologiya va boshlang'ich ta'limda o'qituvchining roli. Samarqand: "Samarqand" nashriyoti.
6. Karimov A. (2023). Boshlang'ich sinf o'qituvchisining kommunikativ ko'nikmalari. Toshkent: "Ziyo" nashriyoti.
7. Tursunova N. (2024). Boshlang'ich sinfda o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. Toshkent: "Ilm-fan" nashriyoti.